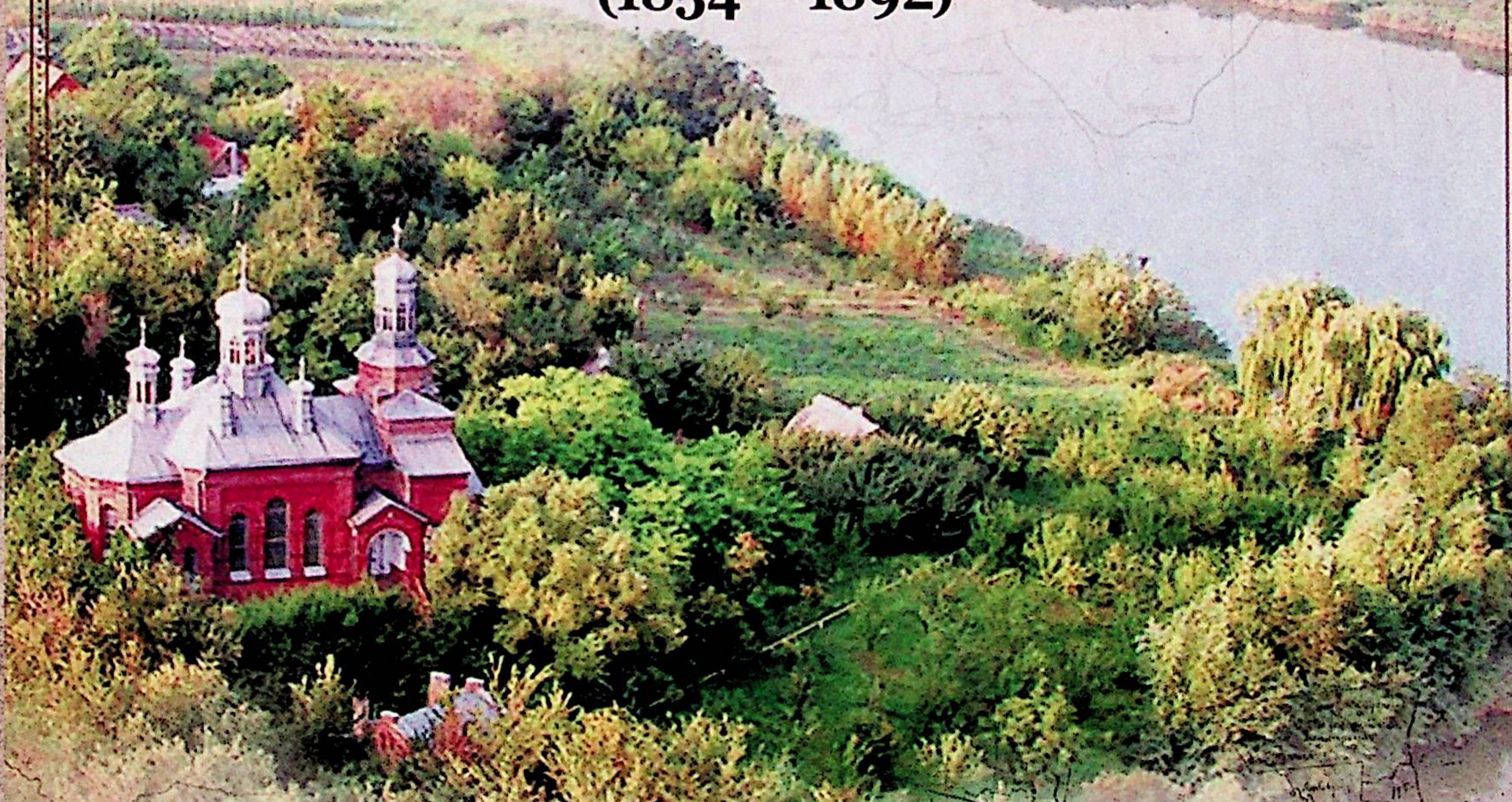

Р1574888

МИКОЛА ЧАБАН

СЕРЦЕ БЕНТЕЖНЕ

документальна оповідь
про земського діяча Івана Василенка
(1854 – 1892)

У книжці знаного на Придніпров'ї письменника-красзнавця Миколи Чабана вперше широко оповідається про талановитого земського діяча Катеринославщини, приват-доцента Харківського університету Івана Григоровича Василенка (1854–1892). Сучасник першовідкривача криворізьких руд Олександра Поля, продовжувач справи іншого земця та педагога барона Миколи Корфа, Василенко за свій короткий вік встиг багато зробити для розвитку земства, народних шкіл, охорони здоров'я, обирався почесним опікуном губернської земської лікарні. Він працював над реформуванням богоугодних закладів, ремісничої освіти, виступав за створення Педагогічного музею, котрий би пропагував передовий досвід серед учительства. Разом з підтримуваним ним поетом Іваном Манжурою Іван Василенко належав до яскравих постатей, які працювали в несприятливих умовах наступу реакції 1880-х років. Манжура присвятить Василенкові свою поему «Трьомсин-богатир» (1892).

Поховано рано померлого Івана Василенка у склепі при Покровському храмі сучасного села Рубанівського Синельниківського району Дніпропетровської області. Книга розповідає і про родинне та земське оточення Івана Василенка, його батьків і дядьків, які були активні в громадському житті, займалися благодійністю, будували храми, а мати заснувала чи не найбільший на Півдні України Знаменський жіночий монастир, відроджений у незалежній Україні.

Книга адресована всім не байдужим до минулого нашого народу, красзнавцям, учителям, студентам, а нині до них додаються ще й екскурсоводи, які пробуджують зацікавлення забутими сторінками історії ріднокраю.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА. АДВОКАТ ЛЮДИНИ – У ЛЮДИНІ. <i>Наталія Абросимова</i>	4
ВІД АВТОРА	6
ПОЧНЕМО З ТОПОНІМІКИ.....	10
ПЕРШИЙ «СТАТИСТИК» НАШОГО КРАЮ	12
ТРЬОМСИНУ ПИШЕ АНТОН ГОЛОВАТИЙ	18
ГРИГОРІЙ ТА ЄВДОКІЯ ЗАЛИШАЮТЬ ЗАПОВІТИ.....	20
ГНЄДИНИ НА КАРТІ ПОКРОВЩИНИ	23
ГЕНЕРАЛЬНИЙ ЗНАЧКОВИЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ – ЩЕ ОДИН КУЗЕН ІВАНА ВАСИЛЕНКА?	23
КАПІТАНША ВАСИЛЕНКО ТА ВІЙНИ З ТУРЕЧЧИНОЮ	25
ВЛАСНИКИ ВЕЛИКОГО ЛУГУ	25
ВСЕ, ЩО ВІДОМО ПРО ДІДА.....	26
ПОКЛАДИ ВАСИЛЕНКІВСЬКОЇ ГЛИНИ.....	28
САФОНОВИ.....	30
ВПЛИВОВИЙ РОДИЧ – СЕКРЕТАР ВОРОНЦОВА.....	39
ГРИГОРІЙ – ПЕРШИЙ ЮРИСТ У РОДУ	43
ПОЧЕСНИЙ ДОГЛЯДАЧ ПОВІТОВОГО УЧИЛИЩА.....	48
НАСТУПНИК ГРИГОРІЯ ВАСИЛЕНКА	55
СМЕРТЬ ГРИГОРІЯ ВАСИЛЕНКА ТА ЙОГО ЗАПОВІТ СИНОВІ	57
ТОВБИЧІ: ПОХОДЖЕННЯ ПРИЗВИЩА.....	58
КИЇВСЬКІ ТОВБИЧІ	58
СКРИПАЛЬ ВАСИЛЬ ТОВБИЧ.....	60
ТОВБИЧІ ТА ТАРАС ШЕВЧЕНКО.....	60
ЩЕ ОДНА ІГУМЕНЯ З РОДУ ТОВБИЧІВ	63
КАТЕРИНОСЛАВСЬКІ ТОВБИЧІ.....	64
ЛЕОНТОВИЧІ ТА ХАНЕНКИ – ПРЕДКИ ІВАНА ВАСИЛЕНКА.....	66
ЗНОВУ ПРО ТОВБИЧІВ	69
БАТЬКИ МАТЕРІ ПАВЛО Й ОЛЬГА ТОВБИЧІ	71
ТАЛАНОВИТИЙ РОЗВІДНИК АНДРІЙ КОНСТАНТИНОВ.....	75

«ПРИСВЯЧУЮ ДОРОГІЙ МОЇЙ МАТЕРІ».....	85
КАТЕРИНА БУДУЄ МОНАСТИР.....	88
ЧИ БУЛИ В ЦЬОМУ РОДУ НАРОДОВОЛЬЦІ?	90
ІВАН І ВІРА ВАСИЛЕНКИ: ДАВАЙТЕ ЗНАЙОМИТИСЯ.....	92
«КНИГА ТА ШКОЛА – ЩО Є ГЛИБШЕ?»	97
ХАРКІВСЬКА АЛМА-МАТЕР.....	125
ОДЕРЖИМІСТЬ.....	130
НА ТРИ РОКИ – ЗА КОРДОН	130
НАУКОВИЙ КЕРІВНИК проф. ЛЕОНІД ВЛАДИМИРОВ.....	132
КИПРІЯН ЯРОШ – ДРУГ ЮНОСТІ.....	135
QUADRIVIUM. ЧОТИРИПУТТЯ.....	144
ВЧЕНИЙ-ПРАВОНАВЕЦЬ, ПРОЦЕСУАЛІСТ.....	145
АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ ТОВБИЧ	151
ЄГОР ПАВЛОВИЧ ТОВБИЧ.....	163
ЛЕВ ПАВЛОВИЧ ТОВБИЧ.....	166
ДМИТРО ПАВЛОВИЧ ТОВБИЧ.....	167
ОЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ ТОВБИЧ.....	167
ЯК ОЛЕКСАНДР ТОВБИЧ ЗМІНЮВАВ КАТЕРИНОСЛАВСЬКЕ ДВОРЯНСТВО НА ТАВРІЙСЬКЕ	182
ХВОРОБА, СМЕРТЬ І УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ТОВБИЧА	184
ХТО Ж ДРУКУВАВСЯ НА СТОРІНКАХ «ЮЖНОГО КРАЯ»?	189
НАРОДНИЙ ЗАХИСНИК, або ІСТОРІЯ ПОРАНЕНОЇ ДОЛІ	192
ОСТАННІ З АЛЕЄВИХ.....	201
НЕВРОЖАЙ, ГОЛОД, ЗЛИДНІ... ..	205
ПОГРОМИ ПІД ПОКРОВОМ НОЧІ	215
ІВАН ЧАЙКІН – ПЕДАГОГ І ЗБИРАЧ.....	218
ЯК ПОБОРОТИ НЕВІГЛАСТВО.....	220
ЧИ ЛЕГКО УКРАЇНЦЯМ ТЯГТИ В ОДИН ГУЖ?	222
ГЛАСНИЙ, ГЛАСНІСТЬ, ГЛАШАТАЙ.....	225
ПОЧАТОК ЗЕМСЬКОЇ РОБОТИ: 1881 рік.....	227
ЖОВТНЕВА СЕСІЯ 1881 року.....	230

СИНЬОГУБИ – ВІЧНІ ОПОНЕНТИ	232
РАЗОМ З ПРОФЕСОРОМ МИКОЛОЮ КАРИШЕВИМ	236
З ЮНАЦЬКОЮ ВЕЛИЧЧЮ НАМІРІВ.....	242
НАВКОЛО РЕФОРМИ СЕЛЯНСЬКОГО УПРАВЛІННЯ	247
НА ПІДТРИМКУ ВЕТЕРИНАРНОГО ЛІКАРЯ.....	249
У ГУБЕРНСЬКОМУ ЗЕМСТВІ.....	250
ЗА ГРОМАДЯНСЬКУ МУЖНІСТЬ.....	251
ДОЛЯ ДАЛА ХВИЛЮВАННЯ МНОЖИТИ.....	253
НА БРИЧЦІ ЧИ ТАРАНТАСІ?.....	256
І ЗНОВУ ПРО ПОШТОВЕ СПОЛУЧЕННЯ.....	259
БДЖОЛА ПРАЦЮЄ – ДЛЯ БОГА СВІЧА ЗНАДОБИТЬСЯ	261
ЗАБОРОНИТИ ПАРАФІНОВІ СВІЧКИ!	263
ПОРЯТУНОК НА ВОДІ	264
ПРО ПРИТУЛОК ДЛЯ МАЛОЛІТНІХ ЗЛОЧИНЦІВ	265
ТЮРЕМНИЙ ЗАМОК УТРИМУВАТИ МІСТУ ЧИ ПОВІТУ?	266
З НИМ І БЕЗ НЬОГО.....	268
ЧЛЕН КОМІТЕТУ РЕМІСНИЧОЇ ШКОЛИ	269
БЕЗ СВОБОДИ ОСУДУ НЕ МОЖЕ БУТИ Й ПОХВАЛИ	270
МІСТ ІЗ БЮСТАМИ УПРАВСЬКИХ ДІЯЧІВ.....	271
ПРО БАРОНА КОРФА ТА КВІТИ ЖИТТЯ	273
ЯК ПОЛІПШИТИ ПОРОДУ СЕЛЯНСЬКИХ КОНЕЙ	276
КІННОЗАВОДСТВО	277
СУСІДИ ПАВЛОВА.....	283
СПАДКОЄМЦІ ПАВЛОВСЬКИХ ВОЛОДІНЬ	288
«ЗНУЩАННЯ ГЛАСНОГО ВАСИЛЕНКА ПЕРЕНЕСТИ НЕ МОЖУ!»	293
«ЗА ОBOB'ЯЗКОМ ГЛАСНОГО». СЛОВО У ВІДПОВІДЬ.....	294
ПРО ЗЕЛЕН-ВИНО	296
«ХВОРИЙ БЕЗ ПОВІТРЯ Й ЇЖИ ЖИТИ НЕ МОЖЕ».....	296
СПІЛЬНО З ГЛАСНИМИ-СЕЛЯНАМИ.....	299
«НА СТАТТЮ НАЙПЕРШОЇ ВАЖЛИВОСТІ»	300
ПРО МАГІЮ ЙОГО СЛІВ.....	301

КНИГОТОРГОВЕЦЬ АНІСІМОВ	303
ПОДЯКА УКЛАДАЧЕВІ ПРОТОКОЛУ	303
ЗАЯВА СЕКРЕТАРЯ ЗІБРАННЯ	304
БЕЗ ГОРДИНИ ТА ЗАРОЗУМІЛОСТІ.....	306
ЧИ СЛУЖИВ У ВАСИЛЕНКА УПРАВИТЕЛЕМ ІВАН МАНЖУРА?.....	307
«ТРЬОМСИН-БОГАТИР»: МИТАРСТВА З ПОЕМОЮ	310
ЩЕ ОДНА АНАСТАСІЯ.....	314
ЗАГАДКОВИЙ СЪОМОВ.....	315
СТЕНОГРАФІЯ ЯК ДЗЕРКАЛО ДЕМОКРАТІЇ.....	318
ЧИ БУЛО ЗНАЙОМСТВО З ЯВОРНИЦЬКИМ?	321
ЗАГАДКОВА АНАСТАСІЯ.....	324
В УЧИЛИЩНІЙ РАДІ.....	325
НЕВДАЧА З ПОКРАЩЕННЯМ КОНЕЙ.....	331
ЗВІТ УЧИЛИЩНОЇ РАДИ	334
ПРО ТОВАРИСТВО НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я	337
ЗАОХОЧУВАЛЬНІ СІЛЬГОСПВИСТАВКИ	337
З ТУРБОТОЮ ПРО ЗЕМСЬКОГО ЛІКАРЯ	356
КОМУ ПЕРЕВІРЯТИ СКАРГИ ХВОРИХ.....	358
ПРО УПРАВЛІННЯ ЛІКАРНЯМИ.....	359
ХОВРАХИ У ЦЕНТРІ ДОПОВІДІ.....	359
ПРО СПРИЯННЯ В КУПІВЛІ ЗЕМЕЛЬ.....	360
«ВИСТАВКИ МАЮТЬ БУТИ СЕЛЯНСЬКИМИ», або СПРОБА ДОПОМОГТИ САМОРОДКУ СУХОВУ	361
ПУТІВЕЦЬ ДО ОСВІТИ.....	363
НА ЗАХИСТ ПЕРЕСУВНОЇ ШКОЛИ	365
І ЗНОВУ СУТИЧКА З ГОЛОВОЮ СІКОРСЬКИМ.....	367
ЗАМІСТЬ ДВОХ ЧОБІТ – ОДИН	369
І ЗНОВУ ПРО ЗЕМСЬКУ МЕДИЦИНУ.....	372
ПЛАТИТИ ЗА ЛІКУВАННЯ НЕ ТРЕБА!.....	374
КОМУ ПИСАТИ ІСТОРИЧНИЙ НАРИС?	376
НАВКОЛО КОШТОРИСУ ПОВІТУ	377

БОРОТЬБА СІМЕЙНИХ ІНТЕРЕСІВ	378
ПОЖЕРТВА ГРАФІНІ СТРОГАНОВОЇ	379
ЩОБИ МОРОК НЕ ПОВЕРТАВСЯ	380
НАПІВЗНАННЯ ГІРШЕ ВІД НЕЗНАННЯ	381
ШУКАЙТЕ НОВІ ШЛЯХИ.....	381
НА НОВЕ ТРИРІЧЧЯ	382
ЯК ПОЛІПШИТИ СЕЛЯНСЬКОГО КОНЯ	382
НЕДОЇМКА ЯК НАСЛІДОК ЗУБОЖІННЯ	384
В ОЧІКУВАННІ ХОЛЕРНОЇ ПОЖЕЖІ	385
ЕПІДЕМІЯ: ЗАХОДИ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ.....	386
ЯК ЗБЕРЕГТИ ЗЕМСЬКИЙ КАРБОВАНЕЦЬ.....	389
ЧИ ВІДНОСИТИ ПОВІЙ ДО РОБОЧОГО ЛЮДУ?.....	392
ДІМ РОЗПУСТИ В... БУДИНКУ ВЧИТЕЛЯ.....	394
З ПИТАНЬ МЕДИЧНИХ – СЛОВО ФАХІВЦЯМ	395
ЧИ ПОТРІБНО ПІДТРИМУВАТИ ПЕРІОДИКУ?.....	397
ПРО ДЕФІЦИТНІ САДЖАНЦІ	398
ВИТРАТИ НА ШКОЛУ НЕ ЗУПИНЯТЬ НАС.....	398
ПРИТУЛОК ДЛЯ НЕВИЛІКОВНО ХВОРИХ	400
НА ПІДТРИМКУ ТОВАРИСТВА НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я.....	400
ЗНОВУ ПРО БЕЗВІДПЛАТНУ РОЗДАЧУ САДЖАНЦІВ	401
ЗАХИЩАЮЧИ ФЕЛЬДШЕРА КОТОВА	401
ПРО ВИРІВНЮВАННЯ ПЛАТНІ ВЧИТЕЛЯМ	402
ПРО ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ – ПЕРШИЙ У РОСІЇ.....	406
ОСОБЛИВЕ МІСЦЕ ГНЕДІНСЬКОГО РЕМІСНИЧОГО.....	414
ЧИ БУТИ ДОРОЗІ НА БЕРДЯНСЬК?	416
МІСТ АБО ГРОШІ!.....	419
ЧИ ПОТРІБЕН УПРАВІ СТАТИСТИК.....	419
УТРИМУВАЧІ ПОШТИ ВИМАГАЮТЬ НАДБАВКИ.....	420
СКАРГА ВЧИТЕЛЯ МІНЯЙЛА	421
БУТИ БАЗАРАМ У НОВОГУПАЛІВЦІ	424
УЧИТЕЛЯМ ПОТРІБНІ ПОМІЧНИКИ	424

ЩО НЕОБХІДНІШЕ – ШКАТУЛКИ ЧИ БУКЕРИ	427
ЦЕ ЛЕГКЕ СЛОВО «ВІДХИЛИТИ»	430
ЧИ МОЖЕ ПЕРЕТРИМКА ПОХИТНУТИ ДОВІРУ	431
ЩО ЗВИНУВАЧУВАТИ – КРИГОПЛАВ ЧИ ПОВІНЬ?	432
СЛІДЧИЙ У ГУЛЯЙПОЛЕ НЕ ЇДЕ	433
ЧОМУ МОВЧАЛИ СТАНОВІ ПРИСТАВИ	434
ПРИСТРАСТІ НАВКОЛО РЕВІЗІЇ	435
ЧИ ЗОБОВ'ЯЗАНІ РЕВІЗОРИ НАСМИКАТИ ФАКТИ?	438
ПОЄДИНКУВАННЯ: СЕРІЯ ДРУГА	441
ОНУК ОСТАННЬОГО КОШОВОГО – ОДНОКУРСНИК ІВАНА ВАСИЛЕНКА.....	447
ХТО ВИНЕН У НЕДОЇМЦІ.....	448
«ЗАЯВИ ПРО ПОТРЕБИ В ХЛІБІ НАДХОДЯТЬ ЩОДНЯ...»	450
«З ПРОТЕСТОМ ГУБЕРНАТОРА НЕ ПОГОДИТИСЯ»	452
ЯК ВИКОРИНЮВАЛИ ФЕЛЬДШЕРИЗМ.....	454
ГРАФ ІВАН КАНКРІН: НОВИЙ ГОЛОВА.....	456
В ЦЕНТРІ УВАГИ – СІЛЬГОСПШКОЛИ.....	458
БОГОУГОДНІ ЗАКЛАДИ: ДАВНІ РАХУНКИ	459
ПРО БЕЗОПЛАТНИЙ ПРОЇЗД І ПОРОЖНІ ВАГОНИ	461
ЩО ЧИТАТИ НАРОДОВІ	462
МОСТИКИ, МІСТОЧКИ ТА МОСТИ.....	465
НАВІЩО ТУРБУВАТИ ГУБЕРНАТОРА?.....	466
НА ЗАХИСТ СТАТИСТИКА ДМИТРЕНКА.....	472
ВИСТАВА У ГНЄДІНСЬКОМУ УЧИЛИЦІ	474
ПОЧЕСНІ ЧЛЕНИ УПРАВИ	476
ДЕ ПРОСВІТА – ТАМ ДОБРО	481
ПОЧЕСНИЙ ПОПЕЧИТЕЛЬ ЗЕМСЬКОЇ ЛІКАРНІ.....	483
СТАРШИЙ ЛІКАР ІНОКЕНТІЙ БУТАКОВ	485
НА ПІДТРИМКУ АГРОНОМІЧНОГО БЮРО	486
БІЛЯ ВИТОКІВ ТОВАРИСТВА ВЗАЄМНОГО КРЕДИТУ	487
ЗУСТРІЧ ІЗ ЛУГАНСЬКИМ ГОЛОВОЮ	489
СМЕРТЮ ПЕРЕРВАНИЙ ПОЛІТ	492

«ЗАЛИШИТЬ СВОЄ ТЕПЛЕ СВІТЛО»	496
ХРАМ-ПАМ'ЯТНИК	498
НА ЧОЛІ БЛАГОДІЙНОГО ТОВАРИСТВА	501
МІСІЯ БАРОНА БУКСГЕВДЕНА.....	505
ДЛЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ЖІНОЧОЇ ШКОЛИ	508
У КОМІТЕТІ ВИСТАВКИ ЖІНОЧОГО РУКОДІЛЛЯ	510
ВТРАТИВШИ СИНА... ..	512
ДВІ КАТЕРИНИ – ПЕРША І ДРУГА	515
НА ЧОЛІ ЗНАМЕНСЬКОГО МОНАСТИРЯ.....	517
ПРИТУЛОК ДЛЯ СИРІТ-ДІВЧАТОК	521
ЦЕГЕЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО.....	522
ПРОДОВЖУЮЧИ СПРАВУ БАТЬКА, або ТИСЯЧІ НА ОСВІТУ	523
ОСТАННЯ У РОДУ: ВІРА ВАСИЛЕНКО	524
ОБІЦЯНОГО ЧЕКАЛИ НЕ 3 РОКИ, А 33!	526
ВИСНОВКИ УПРАВИ	530
ЕКОНОМІЯ В ОЛЕКСАНДРІВСЬКОМУ ПОВІТІ, А ХРАМ – У ПАВЛОГРАДСЬКОМУ.....	531
ДЛЯ ПОТРЕБ ЗЕМСЬКОЇ МЕДИЦИНИ	532
СКІЛЬКИ ЖИТЕЛІВ БУЛО В ЕКОНОМІЇ ВАСИЛЕНКІВ?	533
ПАВЛІВСЬКИЙ ГУСАК.....	534
ПІКЛУВАЛЬНИК НОВОГРИГОРІВСЬКОЇ ШКОЛИ	535
ДОЛЯ МАЄТКУ	535
ДАР ВІРИ ВАСИЛЕНКО НА ОБЛАСНУ ДОСЛІДНУ СТАНЦІЮ	537
МИКОЛА ІІ ДАЄ ЗГОДУ НА ДАРУВАННЯ	541
МАЄТОК ГРИГОРІВКА ЯК ОБЛАСНА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ (1914-1915).....	542
ХТО Ж ОЧОЛИВ РОБОТИ У ГРИГОРІВСЬКОМУ МАЄТКУ?	544
ДАРУНОК ВІРИ НА ЗЕМСЬКУ ЛІКАРНЮ.....	546
ЛІТО 1915-го: ШКОЛА САДІВНИЦТВА.....	549
ПРО ЛІКАРНЮ У МІЖПОВІТОВІЙ ДІЛЬНИЦІ (1916).....	549
ВІРА В КАТЕРИНОСЛАВІ	552

ХТО Ж ВІН, НОВОМУЧЕНИК ЗА ВІРУ?	554
ЗНАМЕНСЬКИЙ МОНАСТІР ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ	558
РУБАНИ – СЕРЕД СПАДКОЄМЦІВ ВАСИЛЕНКІВСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ	560
САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ	562
ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ЗЕМСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА ВАСИЛЕНКА	572
ПОКОЛІННИЙ РОЗПИС РОДУ ВАСИЛЕНКІВ.....	577
<i>Иван ВАСИЛЕНКО. ПРИДНЕПРОВСКИЕ АРТЕЛИ</i>	580
ПРЕДИСЛОВИЕ К КНИГЕ Ивана ВАСИЛЕНКО	587
ПРО АВТОРА.....	589